

Ο Ρόλος της «τύχης» στην Ιστορία

Γεώργιος Οικονόμου

Συνήθως έχουμε δυνατές προσωπικότητες σε επιτελικές θέσεις, κυρίως στην πολιτική. Τι προάγει ή περιορίζει την επίδειξη της ισχύος τους; Η απάντηση είναι ότι εξαρτάται από τον χαρακτήρα της υπό ανάλυση προσωπικότητας, αλλά και από τις συγκυρίες και πως τα άτομα αυτά εκμεταλλεύτηκαν τα γεγονότα και τις ευκαιρίες που τους παρουσιάσθηκαν, αλλά και πως επηρεάστηκαν και κατευθύνθηκαν από αυτά.

Ας αρχίσουμε με τον Λένιν του οποίου η άνοδος οφείλεται σε ευτυχείς, για τον ίδιο, συγκυρίες. Κατ' αρχήν η μητέρα του τον συντηρούσε οικονομικά σε όλη του την ζωή, και εκ συστήματος δικαιολογούσε κάθε του πράξη. Ο ίδιος ήταν εκ φύσεως αγνώμων και επέμενε στην σχολαστική τήρηση της τάξεως. Ακόμη και η αλλαγή της σειράς των μολυβιών του, τον αποδιοργάνωνε.

Όταν εξέσπασε η επανάσταση, ο Λένιν εξούσε στην Ελβετία χωρίς να είναι από τους παράγοντες της. Η τύχη εκτύπησε την πόρτα του όταν οι Γερμανοί τον εβοήθησαν να επιστρέψει στην Ρωσσία μαζί με 30 από τους οπαδούς του. Το να βρίσκεται στο κέντρο της δράσεως ήταν έργο των Γερμανών ιμπεριαλιστών που τόσο πολύ απεχθανόταν.

Ο Μουσολίνι, ένα άτομο σοβαροφανές με ελάχιστη αίσθηση του χιούμορ, υπήρξε επίσης πολύ τυχερός στην αναρρίχηση του στην εξουσία.

Η κριτική στιγμή ήταν όταν ο αρχηγός του στρατού εξήτησε από τον Βίκτωρα Εμμανουήλ III να υπογράψει διάταγμα για να θέσουν υπό

περιορισμό τους φασίστες αλήτες του Μουσολίνι. Ο βασιλιάς συμφώνησε, αλλά μετά άλλαξε γνώμη. Οι φασίστες εισέβαλαν στην Ρώμη, ο Μουσολίνι αφίχθηκε στο παλάτι και διορίστηκε Πρωθυπουργός. Ο στρατός μπορούσε εύκολα να καταστρέψει τον Μουσολίνι, αλλά η βασιλική αμφιλογία τον έσωσε.

Όταν ο Χίτλερ άρχισε την άνοδο του, ο Μουσολίνι υπέθεσε ότι ο ίδιος, ως ο αρχικός φασίστας, θα ήταν ο «πρεσβύτερος δικτάτωρ». Όταν σταδιακά κατανόησε ότι δεν ήταν η περίπτωση αυτή, οδηγήθηκε σε ένα διαρκώς αυξανόμενο σύμπλεγμα κατωτερότητας. «Κάθε φορά που ο Χίτλερ κατακτά μια χώρα», παραπονιόταν ο Μουσολίνι «μου στέλλει ένα μήνυμα». Το γεγονός ότι η Ιταλία ενσωμάτωσε την Αλβανία δεν εβοήθησε στο να ικανοποιηθεί το εγώ του, ιδίως μετά τον εξευτελισμό που υπέστη στα χέρια των Ελλήνων.

Ο Μουσολίνι οδήγησε την χώρα του στην καταστροφή. Οι δομές της μεταπολεμικής Ιταλίας και η απορρόφηση της στο Ευρωπαϊκό γίνεσθαι σημαίνει ότι η πολιτική του κληρονομιά έχει εξαφανισθεί. Η Giorgia Meloni, παρ' όλο ότι ανήκει στην άκρα δεξιά, δεν είναι φασίστρια.

Όταν αφορά τον Χίτλερ, υπήρξε ο κύριος εκφραστής της πλέον φονταμενταλιστικής κατάπτωσης του πολιτισμού που έχει αναδείξει η νεώτερη ιστορία. Έκανε ότι ήταν δυνατόν για να προκαλέσει τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Όμως τι έφερε στο προσκήνιο τον Χίτλερ; Το οικονομικό κραχ του 1921 και ο υπερπληθωρισμός που ακολούθησε ήσαν τα καθοριστικά γεγονότα στην άνοδο του Χίτλερ. Χωρίς αυτά, είναι αμφίβολο αν η Γερμανία θα ασπαζόταν τον ναζισμό.

Ο Στάλιν επίσης εβοήθησε την άνοδο του φασισμού, χωρίς να το θέλει βέβαια. Όταν ο Μεγάλος Τρόμος ετελείωσε το 1938, είχε εκτελέσει περίπου 700,000 άτομα και συγχρόνως τρία εκατομμύρια σοβιετικοί υπήκοοι ήσαν έγκλειστοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Περισσότερο από κάθε άλλο, η σφαγή αυτή ενέσπειρε ένα οξύ τρόμο σε όλη την Ευρώπη κατά των κομμουνιστών, επιτρέποντας στους φασίστες να εμφανιστούν ως το αντίδοτο στην σοσιαλιστική λαίλαπα.

Λόγω της συγκυρίας αυτής, ο φασισμός εκέρδισε λόγω του Σταλινισμού και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η βαναυσότητα του καθεστώτος οφείλετο ευθέως στον χαρακτήρα του Στάλιν.

Ο στρατηγός Alan Brooke συνήνητησε τον Στάλιν στην Μόσχα και περιέγραψε το κρύο, πονηρό και «νεκρό πρόσωπό του» προσθέτοντας: «Όποτε τον κοιτάζω τον φαντάζομαι να στέλλει κόσμο στην καταστροφή του ατάραχος και γαλήνιος».

Η θέση του Στάλιν στην ιστορία βασίζεται στον χαρακτήρα του. Το ίδιο μπορεί να λεχθεί και για τον Τσώρτσιλ, παρ' όλο που έχει κάνει πολλά λάθη εκτίμησης, συγχρόνως όμως ήταν και τυχερός.

Το πορτραίτο του πονηρού Τίτο εγείρει τον θαυμασμό μας για τον Γιουγκοσλάβο δικτάτορα. Πολύ λίγοι κατόρθωσαν να αντισταθούν στον Στάλιν, που αποπειράθηκε να δολοφονήσει τον Τίτο λόγω της εναντίωσης του προς την πολιτική του.

Μετά τον θάνατο του Στάλιν, ευρήκαν ένα σημείωμα στο Γραφείο του προερχόμενο από τον Τίτο: «Αν δεν παύσεις να στέλλεις τους δολοφόνους

σου, θα στείλω κάποιον στην Μόσχα και δεν θα χρειαστεί να στείλω δεύτερο».

Το ίδιο είναι αληθές και για τον de Gaulle, ο οποίος ήταν την κατάλληλη στιγμή ο κατάλληλος άνθρωπος. Όταν εξέσπασε ο πόλεμος είχε μόλις προαχθεί σε στρατηγό, και είναι απίθανο οι ελεύθεροι Γάλλοι να δεχόντουσαν ένα συνταγματάρχη για συντονιστή.

Όμως, έγινε σύμβολο της αντίστασης, απελευθέρωσε το Παρίσι και βοήθησε την Γαλλία να αναδειχθεί από τα ερείπια. Όχι μόνο αυτό, επέστρεψε για το δεύτερο ημιχρόνιο (όπως και ο Τσώρτσιλ) για να σώσει και πάλιν την Γαλλία, την φορά αυτή μετά την ήττα της στην Αλγερία. Μόνο ο de Gaulle θα μπορούσε να το κατορθώσει.

Δεν υπάρχει απάντηση στο ερώτημα γιατί οι δυνατές προσωπικότητες αποκτούν την εξουσία. Στο τέλος, φαίνεται ότι πρέπει να δεχθούμε ότι έχουν την ικανότητα για να το επιτύχουν.